

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ У ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Ю. Р. Когут

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Останні зміни до розділу IV Кримінального кодексу України, що має назву «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості», спонукають нас звернутися до досвіду іноземних країн в розрізі регламентації відповідальності за аналогічні злочинні діяння.

Питанням використання зарубіжного досвіду кримінально-правової регламентації зазначених суспільно небезпечних діянь присвячували свою увагу чи не всі дослідники тих складів злочинів, які посягають на відповідні суспільні відносини. Проблемою залишається постійний рух у сфері міжнародної стандартизації досліджуваних кримінальних правопорушень. Загалом світові тенденції розвитку кримінального законодавства про відповідальність за статеві злочини полягають як у послідовній його лібералізації (проявляється, зокрема, у декриміналізації перелюбства, зваблювання, добровільного мужолозтва) та усуненні гендерної нерівності, так і у посиленні кримінально-правового захисту людей від різних форм кримінального насильства та сексуальної експлуатації [1, с.152]. Країни Європи, зокрема: Австрія, Ліхтенштейн, Федеральна Республіка Німеччина (далі – ФРН) та Франція, накопичили різноманітні підходи до встановлення відповідальності за вчинення злочинів, що посягають на статево свободу та статево недоторканість особи, є взірцевими, тому є для нас цікавими. Розглянемо їх докладніше.

Так, в Кримінальному кодексі Австрії [2] статеві злочини згруповано у розділі «Злочинні діяння проти моральності», де міститься широке коло діянь, що посягають на статево свободу та статево недоторканість особи. Зокрема в цей перелік входить звалтування, сексуальне примушення, статеві зносини з використанням безпорадності жертви, сексуальні дії у відношенні до малолітніх, гомосексуальні дії щодо осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, кровозмішення та інші. У цьому Законі встановлено, що особа, яка примушує іншу особу до вчинення або допущення статевого співжиття чи іншого, еквівалентного статевого співжиття (сексуальної дії), застосовуючи тяжке, спрямоване проти нього насильство або загрозу застосування тяжкої небезпеки для його життя чи здоров'я, карається позбавленням волі на строк від одного року до десяти років. Під тяжким насильством розуміється використання наркотичних речовин.

За статеві зносини з використанням безпорадності жертви Кримінальний кодекс Австрії передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років. Водночас встановлюється окрема відповідальність за такі діяння: статеві зносини з особою, яка є родичем по прямій лінії – позбавлення волі на строк до одного року; схиляння до статевих зносин по висхідній лінії – позбавлення

свободи на строк до трьох років; статеві зносини з братом, сестрою – позбавлення волі на строк до шести місяців.

Варто відзначити той факт, що відповідно до Кримінального кодексу Австрії, не підлягають покаранню, зокрема: за сексуальні дії – особа, яка старше потерпілої особи не більше ніж на три роки, якщо ці дії «не супроводжувались введенням предмета» і не спричинили тяжких наслідків, крім випадків, коли малолітній особі ще не виповнилось 13 років; за розпусні дії – особа, яка старше потерпілої особи не більше ніж на чотири роки, якщо ці дії не спричинили відповідних наслідків, крім випадків, коли малолітній особі ще не виповнилось 12 років. Разом з тим, відповідальності підлягають навіть дії, що схиляють до розпусти з тваринами. За такий злочин австрійським законодавством передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до шести місяців або грошовий штраф в розмірі до 360 денних ставок, у разі якщо особа не є співучасником злочинного діяння, забороненого під загрозою більш суворого покарання.

Варто акцентувати увагу на тому, що Кримінальний кодекс Австрії справив значний вплив на відповідний закон Ліхтенштейну [3] – останній є майже повною рецепцією австрійського кримінального закону. Кримінальний кодекс Ліхтенштейну має розділ з назвою «Злочини проти сексуального самовизначення та інших сексуальних злочинів», котрий містить аналогічний до кримінального законодавства Австрії перелік «статевих злочинів». Навіть відповідальність за вчинення розглядуваних діянь встановлена у розмірі, що в більшості випадків співпадає з розмірами відповідальності за ті ж злочини у Кримінальному кодексі Австрії. Проте, законодавча регламентація відповідальності за досліджувані злочинні діяння у кодексах двох країн має й певні відмінності. Наприклад, частина 4 статті 211 Кримінального кодексу Австрії передбачає, що той хто на момент скоєння інцесту ще не досяг дев'ятнадцятирічного віку, не підлягає покаранню за цей злочин, якщо він був схилений до скоєння даного діяння [2]. За аналогічні діяння передбачена відповідальність в частині 4 статті 211 Кримінального кодексу Ліхтенштейну [3], проте виключається відповідальність особи, яка не досягла вісімнадцятирічного віку.

Кримінальний кодекс ФРН містить розділ 13 «Карані діяння проти статевого самовизначення» [4], де встановлюється відповідальність не лише за зґвалтування, сексуальні зловживання по відношенню до дітей, неповнолітніх, а й такі, що не характерні для законів Австрії та Ліхтенштейну. Зокрема, це сексуальні дії, пов'язані з використанням консультативних, лікувальних або обслуговуючих відносин (позбавлення волі на строк до п'яти років чи грошовий штраф). За ексгібіціоністські дії злочинці караються позбавленням волі до одного року або грошовим штрафом. У кримінальному законі ФРН встановлено, що це діяння переслідується тільки на підставі заяви, за винятком тих випадків, коли орган кримінального переслідування, з огляду на особливий інтерес громадськості до кримінального переслідування, вважає за необхідне втручання відповідного органу.

У Кримінальному кодексі Франції злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи сформовані у розділі, що має назву «Сексуальні агресії» [5]. На початку розділу зазначено, що сексуальну агресію утворює будь-яке сексуальне посягання, вчинене шляхом насильства, примусу, загрози або обману. Варто зазначити, що зазначений розділ містить всього три статті, які передбачають відповідальність за статеві злочини, а саме: зґвалтування – будь-який акт сексуального проникнення будь-якого виду, вчинений стосовно іншої особи (як жінки, так і чоловіка) шляхом насильства, примусу, погрози чи обману, які виключають будь-яку добровільність з боку потерпілого (при цьому «сексуальне проникнення» означає проникнення

статевими органами або в статеві органи); інші сексуальні агресії – будь-які акти відповідного характеру, що не є зґвалтуванням (межею є наявність чи відсутність сексуального проникнення) та сексуальне переслідування з боку особи, яка має владні повноваження. Відмітимо, що Кримінальний кодекс Франції встановлює досить жорстку відповідальність за вчинення статевих злочинів у порівнянні з кримінальним законодавством Австрії, Ліхтенштейну, ФРН. Так, зґвалтування карається п'ятнадцятьма роками ув'язнення, за інші сексуальні агресії передбачено від п'яти до десяти років ув'язнення, за сексуальне переслідування – один рік тюремного ув'язнення й штраф у розмірі 100 000 франків.

Відзначимо, що регламентація відповідальності за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості у кримінальному законодавстві Австрії, Ліхтенштейну, ФРН та Франції сформувалась під впливом історичних, культурних, географічних чинників та не є цілком подібною. До злочинів сексуальної спрямованості відносяться не лише «традиційні», а й пов'язані з проституцією та сутенерством. Останнє спонукає задуматись над зміною назви розділу IV Кримінального кодексу України та його системи у світлі новітніх підходів щодо розуміння розглядуваних злочинних посягань.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : наук.-практ. пос. / О. О. Дудоров. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дидоренка, 2011. – 352 с.
2. Уголовный кодекс Австрии : Федеральный Закон от 13. 01. 1974 г.; редакция от 30. 12. 2016 г. [Электронный ресурс] // Germanlaw24.com. – Режим доступа: http://germanlaw24.com/index/ugolovnyj_kodeks_avstrii_na_russkom_jazyke/.
3. Уголовный кодекс Лихтенштейна: Закон от 24. 06. 1987 г.; редакция от 03. 01. 2011 г. [Электронный ресурс] // WIPO. – Режим доступа: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=234958
4. Уголовный кодекс Федеративной республики Германии : Федеральный Закон от 15. 05. 1871 г.; редакция от 15.05.2003 г. [Электронный ресурс] // Российский правовой портал: Библиотека Пашкова – Режим доступа: <http://constitutions.ru/?p=5854>
5. Уголовный кодекс Франции : Закон от 22. 07. 1992 г. [Электронный ресурс] // Российский правовой портал: Библиотека Пашкова. – Режим доступа: <http://constitutions.ru/?p=5859>

Науковий керівник: к. ю. н., доцент О. С. Парамонова

СПЕЦІАЛЬНІ ОЗНАКИ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 139 КК УКРАЇНИ

Е. Я. Корнієнко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Кожна людина має невід'ємне природне право на охорону здоров'я, проголошене ст. 49 Конституції України [1]. Обов'язком держави є піклування про здоров'я людини й забезпечення його охорони. Одним зі способів реалізації зазначеного припису є якісне і кваліфіковане медичне обслуговування, яке має відповідати високим стандартам безпеки. Проте у сучасних умовах спостерігається недостатня ефективність медичного обслуговування громадян, яка зумовлюється, зокрема, невиконанням медичними працівниками своїх професійних обов'язків. З метою подолання вищезначених негативних явищ державою встановлена відповідальність за ненадання допомоги хворому медичним працівником, передбачена ст. 139 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [2].